

Prvé výsledky výskumu netopierov v podkrovných priestoroch v oblasti NP Malá Fatra

Ľubomíra VAVROVÁ

Háľkova 18, SK-010 01 Žilina, Slovensko

First results of research of house-dwelling bats in the Malá Fatra Mts. (W-Slovakia). We present results of the summer census of bats in the lofts of old buildings, mainly churches, in the protected zone of the Malá Fatra National Park in this paper. A summary of findings of bats in June and July 1998 is given. Three species of bats were found: *Myotis myotis*, *Plecotus austriacus* and *Eptesicus serotinus*. *M. myotis* (99%) was recorded as the most frequent, *P. austriacus* (0.7%) and *E. serotinus* (0.3%) as infrequent. The most important colonies of *M. myotis* were found in a chapel in Stráža and in a catholic church in Turany.

Chiroptera, nursery colonies, Malá Fatra National Park, Slovakia

Úvod

V dňoch 12. 6., 8. 7. a 9. 7. 1998 sme uskutočnili prehliadku podkrovných priestorov sakrálnych stavieb v obciach, nachádzajúcich sa v ochrannom pásme Národného parku (NP) Malá Fatra za účelom inventarizácie výskytu letných kolónií netopierov. Počas prehliadky sme si všímali aj nepriame dôkazy prítomnosti netopierov (prítomnosť guána) a tiež nepriaznivé faktory, ovplyvňujúce výskyt netopierov v týchto stavbách (pletivá na oknách apod.).

Vymedzenie a charakteristika územia

V roku 1988 s účinnosťou od 1. apríla bol na území Krivánskej časti Malej Fatry vyhlásený Národný park Malá Fatra (NP MF). Územie NP zaberá rozlohu 22 630 ha. Ochranné pásmo s rozlohou 23 262 ha sa rozprestiera v priľahlých častiach Turčianskej kotliny, Lúčanskej Fatry, Žilinskej kotliny, Kysuckých vrchov, Oravskej Magury, Oravskej vrchoviny a Veľkej Fatry.

Z geologického hľadiska patrí územie NP MF k tzv. jadrovým pohoriam, pričom jadro je budované granodioritmi. Na jadre leží tzv. obalová séria, na ktorú sa nasúvajú krížňanský a chočský príkrov. Priemerná nadmorská výška je 985 m. Najnižšie položeným miestom je ústie Hradského potoka do Váhu pod Starým hradom (358 m n. m.), najvyššie položeným miestom je vrchol Veľkého Kriváňa (1709 m n. m.). Prevažná časť územia patrí do mierne chladnej klimatickej oblasti s priemernými januárovými teplotami od -4°C do -7°C , teplotami v júli od 16°C do 12°C a s priemernou ročnou teplotou vzduchu od 6°C do 3°C (vo vegetačnom období od 12°C do 8°C). (Pagáč & Vološčuk 1983)

NP Malá Fatra patrí medzi územia s bohatou a pestrou vegetáciou. Najbohatšie sú zastúpené lesné spoločenstvá od dubovo-bukového až po smrekový a kosodrevinový vegetačný stupeň. Vysky-

Tab. 1. Výsledky sčítania netopierov v sakrálnych stavbách
 Tab. 1. Results of bat census in churches

Lokalita Locality	typ objektu building type	druh species	počet number	štvorec DFS mapping grid
Zázrivá	fara	–	–	6780
Zázrivá	kostol	<i>Eptesicus serotinus</i>	3	6780
		<i>Myotis myotis</i>	5	
Terchová	kostol	<i>Plecotus austriacus</i>	6	6780
Dolná Tížina	kostol	<i>Plecotus austriacus</i>	2	6779
Stráža	kaplnka	<i>Myotis myotis</i>	700	6779
Varín	kostol	<i>Myotis myotis</i>	7	6879
Istebné	kostol	–	–	6781
Párnica	kostol	–	–	6881
Turany	rím.-kat. kostol	<i>Myotis myotis</i>	380	6880
Turany	ev. kostol	–	–	6880
Sučany	ev. kostol	–	–	6979
Strečno	kostol	–	–	6879
Belá	kostol	–	–	6779

tuje sa tu množstvo chránených druhov rastlín, napr. klinček ľadovcový (*Dianthus glacialis*), rosička anglická (*Drosera anglica*), r. okrúhlohlístá (*D. rotundifolia*), poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), tis obyčajný (*Taxus baccata*) a iné (Pagáč & Vološčuk 1983)

Osobitný význam ovplyvňujúci charakter živočíšstva má skutočnosť, že Krivánska Malá Fatra je spomedzi vysokých pohorí na Slovensku najviac vysunutá na západ. Z tohoto dôvodu tu majú viaceré významné druhy západokarpatskej fauny severozápadné okrajové lokality svojho rozšírenia v rámci Slovenska i eurázijského kontinentu. Zo stavovcov sa tu vyskytujú napr. medveď hnedý (*Ursus arctos*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), výr skalný (*Bubo bubo*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), užovka stromová (*Elaphe longissima*), vydra riečna (*Lutra lutra*) a iné.

Metodika

Za metodiku sme zvolili vizuálne sčítavanie netopierov za pomoci svetelného zdroja (baterky). Počas výskumu sme kontrolovali len sakrálnu stavbu – priestory veže a lode. Neboli použité doplnujúce metódy na zistenie druhov ukrytých v puklinách pod omietkou a tiež v múroch. Zámerne sme nekontrolovali kostoly, ktoré boli postavené len nedávno a v modernom architektonickom štýle (napr. Gbeľany).

Výsledky

Spolu sme navštívili 13 objektov (kostoly, fara, kaplnka), do dvoch kostolov nám nebol umožnený prístup. Netopiere sa nevyskytujú pravdepodobne v 7 sakrálnych objektoch, v 4 sa vyskytujú menšie počty netopierov (1–10 ex.) a v 2 objektoch sme zaznamenali veľké kolónie (380 a 700 ex.). Výsledky sú uvedené v tab. 1.

V sakrálnych stavbách obcí, nachádzajúcich sa v ochrannom pásme NP Malá Fatra sme zaznamenali 3 druhy netopierov: netopiera obyčajného (*Myotis myotis*), večernicu pozdnu (*Eptesicus serotinus*) a ucháča sivého (*Plecotus austriacus*).

Kontrolu sakrálních stavieb sme uskutočnili v nasledujúcich obciach:

Zázrivá

Povala farského úradu – objekt bez netopierov. Podľa ústnych informácií od miestneho farára sa tu netopiere pravidelne vyskytujú. Počas návštevy bola zistená len prítomnosť trusu.

Kostol – na povale lode na styku strešnej krytiny a podporného trámu sa nachádzali 3 ex. druhu *Eptesicus serotinus* a 5 ex. druhu *Myotis myotis*. Vzhľadom na množstvo vhodných miest na úkryt pre netopiere v nedostupných častiach povaly možno predpokladať, že sa tam nachádzajú i ďalšie exempláre. Okná sú bez pletiva.

Terchová

Zvonica – v tmavej veži bolo zaznamenaných 6 ex. druhu *Plecotus austriacus* (4 ex. boli v škáre vo výške pása medzi strechou a bočným trámom, 2 ex. ležali voľne na zemi v tesnej blízkosti vchodu). Na schodoch do zvonice sme našli múmiu 1 exempláru rovnakého druhu. Na povale sme nenašli ani jeden exemplár netopiera a ani zvyšky guána. Okná sú bez pletiva.

Dolná Tížina

Kostol – na povale boli nájdené 2 ex. druhu *Plecotus austriacus*. Na zemi bolo čerstvé guáno, okná sú bez pletiva.

Stráža

Kaplnka – bola tu nájdená veľká letná kolónia druhu *Myotis myotis* (samice s mladými jedincami). Odhadovaný počet je 700 ex., z toho 2/3 sú mladé jedince. V priestore obsadenom netopiermi bola úplná tma. Vletový otvor sa nachádza vzadu vo vežičke tesne nad strechou. Počas návštevy 15. 7. bola časť kolónie presunutá do priestoru nad vchod. Guáno využívajú miestni obyvatelia na hnojenie. Ako zaujímavosť možno spomenúť skutočnosť, že pri návšteve 23. novembra 1996 tu boli nájdené 2 jedince druhu *Myotis myotis*, ktoré viseli na konštrukcii krovu. Tento nález potvrdzuje pravdepodobne širokú teplotnú valenciu tohoto druhu v období zimovania (Uhrin 1998).

Varín

Kostol – tesne pod strechou povaly bolo nájdených 7 ex. druhu *Myotis myotis*.

Istebné

Drevený evanjelický kostol – na povale nebol zistený ani jeden ex. netopiera, na zemi boli zvyšky starého guána. Asi pred 10 rokmi bola uskutočnená oprava kostolíka. Podľa ústnych informácií od miestneho farára sa pred touto rekonštrukciou nachádzalo na povale väčšie množstvo netopierov bližšie neurčeného druhu.

Párnica

Kostol – objekt bez netopierov. Na povale neboli ani zvyšky guána. Asi pred 3 rokmi bola uskutočnená rekonštrukcia strechy.

Turany

Rímsko-katolícky kostol – na streche povaly sa nachádzala kolónia 380 ex. druhu *Myotis myotis* (samice s mladými jedincami). Miestni obyvatelia pravidelne čistia povalu a guáno využívajú na hnojenie. Podľa Obucha & Kadlečíka (1997) sa 14. 8. 1996 na povale nachádzala kolónia rovnakého druhu o počte 600 ex.

Evanjelický kostol – objekt bez netopierov, ani zvyšky guána. Pred 10 rokmi bola opravovaná strecha kostola.

Sučany

Evanjelický kostol – objekt bez netopierov.

Strečno

Kostol – objekt bez netopierov, sú tam zvyšky starého guána.

Belá

Kostol – objekt bez netopierov, ani zvyšky guána. Na oknách je nedbanlivo umiestnené pletivo, čo by nemalo byť prekážkou pre netopiere.

Prístup nám nebol umožnený do nasledujúcich 2 objektov: Kraľovany – rímsko-katolícky kostol a Sučany – rímsko-katolícky kostol.

Záver

Predkladané výsledky sú prvým prehľadom o výskyte netopierov v sakrálnych stavbách obcí v ochrannom pásme NP Malá Fatra. Zaznamenali sme 3 druhy netopierov, z ktorých najpočetnejší je netopier obyčajný (99,01 %), zriedkavé sú ucháč sivý (0,72 %) a večernica pozdná (0,27 %). Najvýznamnejšie letné kolónie netopiera obyčajného sú v kaplnke v Stráži a v katolíckom kostole v Turanoch.

Možno konštatovať, že v súčasnosti je dosť nepriaznivá situácia, najmä čo sa týka druhej počtenosti netopierov. Je to spôsobené predovšetkým zvýšenou intenzitou starostlivosti občanov o sakrálnu stavbu v posledných rokoch. Rovnako nepriaznivý vplyv má aj považovanie výskytu netopierov za nežiadúci jav a s tým spojená snaha uzatvárať vletové otvory. Časť sakrálnych objektov je po rekonštrukcii a novopostavené kostoly z architektonického hľadiska neposkytujú vhodné priestory pre netopiere.

Na území NP Malá Fatra sa výskyt ďalších druhov netopierov predpokladá v dreveniciach a stromových dutinách. V súčasnosti prebieha aj zimný výskum netopierov v jaskynných priestoroch.

PodĎakovanie

Touto cestou sa chcem poďakovať J. Trizuliakovej, K. Trizuliakovej, R. Bracínkovi a M. Bačinskému za ich pomoc pri kontrole jednotlivých kostolov. Zároveň sa chcem poďakovať aj majiteľom a správcom budov za ich ústretovosť pri umožňovaní vstupu do objektov a pochopenie nášho úsilia o ochranu týchto zaujímavých živočíchov.

Literatúra

OBUCH J. & KADLEČÍK J., 1997: Letný výskyt netopierov v budovách Turca. *Vespertilio*, **2**: 51–58.

PAGÁČ J. & VOLOŠČUK I. (eds.), 1983: *Malá Fatra – chránená krajinná oblasť*. Vydavateľstvo Príroda, Bratislava, 356 pp.

UHRIN M., 1998: Dve zaujímavosti z biológie netopierov. *Chr. Územia SR*, **35**: 16–17.

došlo 5. 10. 1998